

УДК 338.336

**ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ
ПІДПРИЄМСТВА**

*Геращенко І.О., к.е.н., доцент,
Войтенко А.Ю., магістр (УІПА)*

В статті викладено сутність фінансової стійкості підприємства, проаналізовано основні методи фінансової стійкості які використовуються на підприємстві, запропоновано інноваційний метод гнучкості для управління фінансовою стійкістю.

Ключові слова: інноваційна активність підприємства, фінансова стійкість, методи фінансової стійкості, гнучкості підприємства, критерії фінансової гнучкості.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України склалася така ситуація, що інноваційна активність на підприємствах істотно уповільнилася. Виникнення такого стану спричинене багатьма факторами, які варіюються від нестачі фінансових ресурсів для впровадження інновацій на підприємствах до вичерпання можливостей інноваційно активних підприємств для проведення діяльності у даному напрямку. Перед кожним підприємством, перш за все, стоїть завдання щодо визначення межі своєї фінансової стійкості. Фінансової стійкості є головним компонентом (умовою) загальної стійкості підприємства, вона відображає такий стан його фінансових ресурсів і такий ступінь їхнього використання, при якому підприємство має можливість вільно маневрувати грошовими коштами, здатне забезпечити безперервний процес виробництва та реалізації продукції, а також покриття витрат на його розширення та оновлення. Так, недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності, а надлишкова – навпаки сприятиме формуванню запасів, які є зайвими, що в свою чергу, призведе до зростання витрат на їх утримання, недоотримання прибутку та уповільнення темпів економічного розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вагомий внесок у дослідження фінансової стійкості підприємства зробили такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Білик М.Д. [1], Крамаренко Г.О. [3], Мамонтова Н. Ю. [4], Павловська В.О. [5], Родіонова В.М. і Федотова М.А. [6], Цал-Цалко Ю.С. [10], Коробов М.Я. [3], Л.М. Шабліста [11] та інші. Науковцями надано визначення категорії “фінансова стійкість підприємства” розроблено рекомендації щодо її оцінки та підтримки на відповідному рівні. Але є ряд невирішених питань пов’язаних з методами управління фінансовою стійкістю на підприємстві.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та аналіз фінансової стійкості підприємства на основі інноваційних методів

управління фінансовою стійкістю і рекомендації щодо практичного застосування метода фінансової гнучкості в управлінні фінансовою стійкістю на підприємстві.

Виклад основного матеріалу.

Сучасний етап розвитку підприємства характеризується негативним впливом значної кількості чинників, серед яких нестабільність податкового і регуляторного законодавства, інфляційні процеси, недоступність кредитних ресурсів, посилення конкуренції, невизначеність та низький рівень капіталізації фондового ринку, низький рівень інноваційної активності та багато інших. Недопущення або подолання негативного впливу таких чинників є основою стратегії розвитку підприємства.

Фінансова стійкість підприємства – це комплексна, багатофакторна категорія, що відображає відтворювальний процес і перебуває під впливом різноманітних фінансово-економічних процесів. Дана категорія характеризує економічні відносини, через які відбувається соціально-економічний розвиток підприємства. Комплексність категорії фінансової стійкості суб’єктів господарювання полягає у відображенні в ній рівня фінансового стану та фінансових результатів підприємства, його здатності виконувати свої зобов’язання та забезпечувати подальший розвиток при збереженні кредито- та платоспроможності і відносній незалежності від змін внутрішніх та зовнішніх чинників [1].

Проведений аналіз науково-методичних джерел свідчить про неоднозначність у визначенні поняття «фінансова стійкість». Так, згідно з електронною енциклопедією «Вікіпедія», фінансова стійкість – це складова частина загальної стійкості підприємства, збалансованість фінансових потоків, наявність коштів, які дозволяють організації підтримувати свою діяльність протягом визначеного періоду часу, обслуговуючи кредити та виробляючи продукцію [2]. Підходи до визначення фінансової стійкості підприємства запропоновані вітчизняними та зарубіжними авторами представлені в табл. 1

Таблиця 1

Існуючі підходи до визначення фінансової стійкості підприємства

Автор	Визначення фінансової стійкості
1	2
О.Г Крамаренко [3]	Такий фінансовий та економічний стан підприємства, за якого платоспроможність зберігає тенденцію до стійкості, тобто постійна у часі, а співвідношення власного і позикового капіталу перебуває у межах, які забезпечують цю платоспроможність
Н. А Мамонтова [4]	Економічний стан підприємства, за якого забезпечується стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції, розширення та оновлення виробництва
М.Д. Білик [1]	Фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення

1	2
В.М. Родіонова і М.А. Федотова [6]	Трактують фінансову стійкість як такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику
Ю.С Цал-Цалко [10]	Це стан активів підприємства, що гарантує йому достатню платоспроможність
М.Я. Коробов [3]	«... фінансова стійкість формується під впливом рентабельності діяльності. Якщо підприємство збиткове, малорентабельне, якщо величина прибутку падає, говорити про задовільний фінансовий стан, фінансову стійкість не доводиться...»
Л.М. Шаблиста [11]	Фінансова стійкість – це узагальнююча якісна характеристика фінансового стану підприємства, яка відображає тенденції зміни фінансових відносин на підприємстві під впливом різноманітних внутрішніх і зовнішніх чинників .

Систематизація розглянутих підходів дозволила визначити, що фінансова стійкість розглядається у вузькому значенні як спроможність підприємства за рахунок власних коштів забезпечувати діяльність або запаси і витрати, у широкому – як складова загальної стійкості підприємства й особливий фінансовий стан. Отже, фінансова стійкість підприємства означає здатність господарюючого суб'єкта функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливих умовах внутрішнього і зовнішнього середовищ.

Однією з проблем управління фінансовою стійкістю на підприємстві є зниження інноваційної активності. Інноваційні процеси в Україні не набули достатніх масштабів і не стали суттєвим фактором зростання ВВП. Протягом останніх років інерційне не якісне економічне зростання багатьох українських підприємств, орієнтоване на короткострокові та нестійкі результати, призвело до неспроможності багатьох з них конкурувати на світовому ринку. А інновації є саме тією рушійною силою, яка забезпечить конкурентоспроможність та сформує попит на продукцію вітчизняних підприємств. Впродовж останніх двох десятиріч підприємства багатьох галузей економіки стикаються зі зростаючим рівнем конкуренції з боку лідируючих країн, що розвиваються. Зважаючи на об'єктивно вищу за багатьма параметрами конкурентоспроможність їхньої, продукції єдиним шляхом до перемоги у конкурентній боротьбі як на внутрішньому так і на

зовнішньому ринках, вбачається застосування продуктивних і технологічних інновацій. У свою чергу, засвоєння інновацій передбачає необхідність внутрішніх змін [4].

Економічною практикою ряду підприємств доведено, що мати тільки передову виробничу технологію, найдешевшу робочу силу або успішно діючу службу реалізації продукції на сучасному етапі для компанії вже недостатньо. Зовнішнє середовище організації часто змінюється. Сьогодні підприємства для функціонування на ринку та збереження конкурентоспроможності повинні постійно планувати свою господарську діяльність. При цьому кожна зміна несе не тільки загрози, але і нові додаткові можливості для досягнення майбутньої економічної вигоди. Підприємство повинно своєчасно виявляти зовнішні та внутрішні фактори нестійкості фінансового стану, проводити стратегічні та оперативні зміни для збереження фінансової стійкості. Отже, необхідно вивчати способи управління фінансами підприємств та використовувати нові підходи, які дозволять у повній мірі реалізувати переваги планування фінансової стійкості. Процес забезпечення фінансової стійкості має бути націлений на мінімізацію негативного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність підприємства, а також на створення передумов ефективної реалізації запланованих дій. Існує безліч методів які підприємство використовує для фінансової стійкості підприємства[5].

Основні методи управління фінансовою стійкістю підприємства представлені в табл.2

Таблиця 2

Методи управління фінансовою стійкістю підприємства

Назва методу	Зміст методу
1	2
1. Виконання фінансової стратегії	Формування та ефективне використання фінансових ресурсів; виявлення найефективніших напрямків інвестування; визначення головної загрози з боку конкурентів.
2. Підтримання фінансової рівноваги	Забезпечення стабільної ліквідності, платоспроможності та прибутковості; організація фінансового господарства на підприємстві таким чином, щоб операційна, інвестиційна та фінансова діяльність здійснювалися з врахуванням вимог політики антикризового фінансового управління.

1	2
3. Збалансування активів і пасивів, доходів і витрат	Забезпечення достатності власного капіталу, організація руху капіталу.
4. Вибір товарних груп за швидкістю обертання	Маркетинговий метод .Обираються товари, на які по оцінкам маркетологів спостерігається необмежений попит.
5. Фінансове прогнозування	Передбачення ймовірного фінансового стану підприємства, обґрунтування показників фінансових планів.
6. Постійне вдосконалення методів праці	Використання раціональних прийомів та методів праці, вивчення передового досвіду, його науковий аналіз і узагальнення, розробка і проектування оптимальних способів виконання виробничих завдань.
7. Здача в оренду необоротних активів	Здача в оренду будівель, споруд які є власністю підприємства, і тимчасово не використовуються.
8. Успішне використання позикових коштів	Успішне використання коштів кредиторів, тобто підприємство повинне забезпечити не тільки додаткове одержання прибутку, збереження і зворотність грошей, але й ліквідність його активів в цілому.
9. Розробка ефективної політики управління грошовими потоками	Відновлення і збереження динаміки циклів операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, що є запорукою необхідної ліквідної позиції підприємства і реалізації його попиту на кошти.

На наш погляд метод гнучкості має також важливе значення в управлінні фінансовою стійкістю підприємства.

Поняття «гнучкість» вперше ґрунтовно було досліджено економістом Самочкіним В. Н., який визначив головне призначення гнучкості як механізму виживання або адаптації, заснований на формулі гнучкості і обмежений двома критеріями: стійкості підприємства до оновлення «сьогодні» і здатності до оновлення «завтра». Надалі спектр даного дослідження було розширено Жуковим Б. М., який концептуально визначив гнучкість підприємства як дзеркало його конкурентоспроможності, основу інноваційної активності, підсилювача зростання доданої вартості бізнесу [9].

Гнучкість підприємства - це спроможність оперативно реагувати на зміни у внутрішньому і зовнішньому середовищі підприємства шляхом оборотного переходу у відповідний стан для забезпечення реалізації цілей його діяльності [11].

Сучасні підприємства змушені діяти у вкрай нестабільному середовищі: змінюються вимоги споживачів до якості, доступності, умов купівлі та післяпродажного обслуговування продукції, поведінка конкуруючих підприємств, з'являються нові матеріали, технології, можливість просування та збуту продукції, змінюються загальноекономічні, демографічні, законодавчі умови господарювання тощо. Від здатності підприємства швидко пристосуватися до таких змін, тобто його гнучкості, залежить попит на його продукцію, рівень конкурентоспроможності та ефективності, а отже, і життєздатності підприємства.

Безліч проблем, з якими сьогодні стикаються підприємства, можна з певною часткою умовності звести до декількох найбільш

актуальних, серед яких особливо виділяється здатність підприємства швидко і досить гнучко реагувати на потреби ринку. Більшість українських підприємств виявилися нездатними проводити дослідження ринку, і, відповідно, виготовляти продукцію, яка б відповідала потребам споживачів ні своєчасно сплачувати платежі. Це говорить про те, що підприємство не розробило показники, які б мали змогу зберегти гнучкість при управлінні фінансовою стійкістю.

Тому однією з основних проблем успішного функціонування підприємств України на сьогодні є відсутність комплексної оцінки фінансової стійкості, яка б надавала керівництву можливість своєчасно виявляти слабкі місця та приймати вірні рішення щодо забезпечення фінансового розвитку підприємства. Найбільш ефективним методом управління фінансовою стійкістю є метод гнучкості, розробка показників, які б характеризували фінансову стійкість підприємства та давали змогу оперативно реагувати і управляти фінансовою стійкістю підприємства.

Для розкриття методу фінансової гнучкості існують два критерії:

1 - критерій оцінки результатів діяльності підприємства в теперішніх умовах через отримання фінансових показників. Число таких показників має бути, з одного боку, мінімальним, з іншого - достатнім, щоб відобразити фінансовий стан підприємства і мати реальне фінансове наповнення і сенс;

2 - критерій визначення взаємозв'язку фінансів підприємства і зовнішнього середовища через здатність планувати і прогнозувати процес свого фінансово-економічного розвитку .

Фінансова гнучкість, може розглядатися із двох сторін – внутрішньої і зовнішньої. Внутрішня

фінансова гнучкість спрямована на нейтралізацію внутрішніх загроз і використання внутрішніх можливостей підприємства, тоді як зовнішня – на оцінку впливу зовнішнього середовища на його функціонування, втілення зовнішніх можливостей і знешкодження зовнішніх загроз [10].

Основними результатами застосування методу фінансової гнучкості є:

- оцінка впливу внутрішнього і зовнішнього середовища на стан фінансової системи підприємства, нейтралізація внутрішніх і зовнішніх загроз та втілення можливостей;

- узгодження фінансової стратегії і тактики підприємства;

- управління фінансами підприємства і вибір оптимальних критеріїв прийняття рішень.

Отже гнучкість є таким внутрішнім ресурсом, використавши який, підприємство спроможне подолати невизначеність середовища, виявивши у ньому можливості і використавши їх

для покращання своєї конкурентної позиції і здатності швидкого реагування на зміни. Тому українським підприємствам необхідно створити систему активного фінансового управління, головним завданням якої є не лише аналіз загроз середовища та розроблення заходів захисту від них, а й пошук можливостей покращення власного фінансового стану в умовах невизначеності. Для вирішення завдань активного фінансового управління потрібно правильно оцінити фінансову гнучкість підприємства.

Для оцінки фінансової гнучкості запропоновано використати метод фінансових коефіцієнтів, який дає змогу порівняти фінансовий потенціал і результати діяльності підприємств, різних за обсягами використовуваних ресурсів з іншими показниками, і зробити висновок про фінансову стійкість підприємства. З цією метою необхідно обчислити п'ять груп показників які представлені на схемі 1.

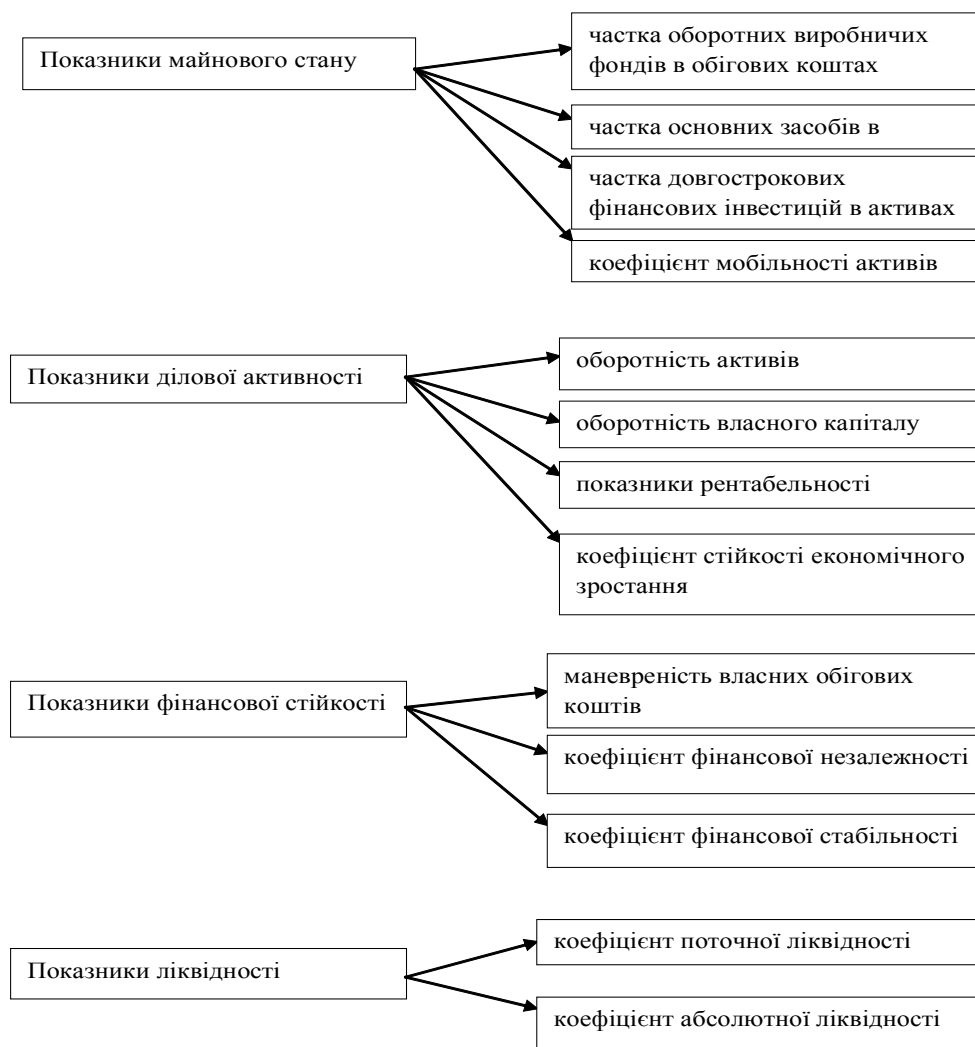

Рис 1. Послідовність розрахунку показників фінансової гнучкості

Висновки. На основі результатів вищевикладеного аналізу підходів до управління фінансовою стійкістю підприємства, зробимо наступний висновок. Якісне використання процесу реалізації метода гнучкості в управлінні фінансовою стійкістю можна визначити, як здатність підприємства стабільно функціонувати при змінах внутрішнього або зовнішнього середовища. А основними структурними характеристиками фінансової гнучкості як інноваційний метод в управлінні фінансовою стійкістю на підприємстві можуть бути:

- ступінь фінансової гнучкості підприємства, яка повинна відповідати різноманітності функціонуючої середовища. Тому відсутність фінансової гнучкості або невідповідність умовам середовища, що змінюється призводить до зниження фінансової стійкості;

- швидкість пристосування до мінливих умов, а також необхідністю підтримання мінімального зростання вартості при залученні додаткового капіталу або зміну структури фінансування, а також мінімальної втрати вартості активів при їх оберненні в ліквідну форму;

- здатність маневрувати фінансовими ресурсами в залежності від мінливого внутрішнього і зовнішнього середовища;

Таким чином, процес формування фінансової гнучкості підприємства в контексті як інноваційного методу управління фінансовою стійкістю підприємства можна визначити як спроможність оперативно реагувати на зміни у внутрішньому і зовнішньому середовищі.

При цьому дослідження вказують на те, що в сьогоденних умовах вкрай нестабільної поведінки фінансових систем підтримання фінансової гнучкості суб'єктів господарювання є найважливішою метою їх фінансової політики.

Анотація. В статті изложена сущность финансовой устойчивости предприятия, проанализированы основные методы финансовой устойчивости, используемые на предприятиях, предложено инновационный метод гибкости для управления финансовой устойчивостью.

Ключевые слова: инновационная активность предприятия, финансовая устойчивость, методы финансовой устойчивости, гибкость предприятия, критерии финансовой гибкости.

Summary. In article the entity of financial stability of the enterprise is explained the main methods of financial stability used at the enterprises are analyzed, it is offered an innovative method of flexibility for control of financial stability.

Keywords: innovative activity of the enterprise, financial stability, methods of financial stability, flexibility of the enterprise, criteria of financial flexibility.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / М. Д Білик. – Київ: КНЕУ, 2005. – 588 с.
2. Википедия: Свободная энциклопедия - [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Финансовая_устойчивость.
3. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз і планування: навчальний посібник / Г.О Крамаренко – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 224 с.
4. Мамонтова Н. Умови забезпечення фінансової стійкості підприємств / Н.Мамонтова // Фінанси України. – 2000, № 8. – С. 103-107
5. Павловська В.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник/ В.О Павловська, Н.М Питуляк, Н.Ю Невмержицька / Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – 2-е вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2007. – 592 с.
6. Родионова В.М.. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции/ В.М Родионова., М.А Федотова– М.: Перспектива, 1995. – 98 с.
7. Стоянова Е С. Управление оборотным капиталом / Е.С Стоянова., О.В Бикова., І.А Бланк. – М.: Вид-во «Перспектива», 1998. - 128 с.
8. Самочкин В. Н. Гибкое развитие предприятия: анализ и планирование / В. Н. Самочкин.– 2-е изд., испр. и доп.– М.: Дело, 2000.– 376 с.
9. Тридід О.М. Багатокритеріальна класифікаційна система факторів динаміки фінансової стійкості підприємства / О.М. Тридід, К.В. Орехова.– Х., 2005. – 36 с.
10. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємств та її аналіз: Навч. Посібник/ Ю.С. Цал-Цалко– К.: ЦУЛ, 2002. – 360 с.
11. Шабліста Л. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки/ Л.Шабліста // Економіка і прогнозування.– 2006.– №2. – С. 46–57.

Рецензент д.е.н., професор УІПА Прохорова В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.